

Introducció

No gosariem afirmar-ho del tot, però la història, tal com s'escriu, arriba a fer-nos dubtar que els catalans existim com a ciutadans del món. Val a dir que la història no fa res més que reflectir una determinada realitat. En el nostre cas, tant se val que sigui certa —si és que ho pot ser— com tendenciosa; rigorosa com manipulada o errònia.

Nosaltres, com a catalans, som absents del procés històric, o gairebé. Es tracta, és clar, dels darrers mil anys, un període que si fa o no fa ens porta fins a la lenta i complexa adquisició d'un cert poder diferenciat, amb l'estructura comtal, arrodonit fins a esdevenir finalment regne. Però per compte d'Aragó.

Sobre aquest demèrit històric del nom de Catalunya i gairebé per assenyalar l'abast que es desprèn d'aquest llibre, reproduïm —no n'hi ha mai prou— el famós text de Ferran Soldevila: «El fet de no haver convertit el comtat en reialme influeix en arribar la unió de Catalunya i Aragó, si no en la situació del fet de la nostra terra respecte al país veí, en la seva situació jeràrquica. En el regnat d'Alfons I el nom del comtat (no ja el de Catalunya, que no sona per a res entre els títols dels comtes reis) passa a ser a segon lloc; i en els regnats successius cada nou reialme que s'afegeix a la Corona el fa recular un lloc més. Així, Jaume I l'ostentarà com a quart títol, rei com era d'Aragó, de València i de Mallorca; i en temps d'Alfons el Magnànim arribarà a ocupar el novè i fins el desè lloc, rei com es titulava dels tres perduts reialmes i de Sicília, Sardenya, Còrsega, Nàpols i Hongria i Jerusalem. De manera que es va donar el cas que el país que era el nervi de la confederació va arribar a ésser posposat a països damunt els quals era exercida una hipotètica i fantàstica sobirania.»

I bé, com diu Karl Popper només hi ha un camí que mena a la ciència (...): trobar un problema. Doncs, en el nostre sobreviure col·lectiu ja l'hem trobat. Consisteix a explicar-nos nosaltres mateixos, com a catalans, que si som una mena d'innominats de la història no és només —i ja és prou— perquè portem segles d'opressió, d'amputació (Tractat del Pirineus de 1659) i finalment de subjecció total (1714); ho és també perquè nosaltres mateixos ens ignorem i deixem així que l'adversari obtingui allò que més podria desitjar; que és, acabant el raonament de Popper, trobar la solució més feliç imaginable per al seu problema: el que porta a la desaparició de l'adversari.

Per aquestes i altres raons sortim amb aquest llibre. Així com Guimerà (presumpte premi Nobel de Literatura, vetat pel Govern espanyol) provocà un ridícul però significatiu rebombori quan començà a parlar, a l'Ateneu barceloní, dient «Catalunya no ha mort», nosaltres creiem, més d'un segle després, que allò que en part desconeixem de nosaltres mateixos és una mancança que ens desfigura, que fereix i mata. Ara sabem que en el crit d'afirmació del gran dramaturg no n'hi ha només una, d'afirmació, sinó dues: la de la supervivència col·lectiva i alhora la certitud de vida que és la llengua. Però no es tracta de la llengua en aquest llibre en el sentit de reivindicar-ne l'orgull de parlar-ne —amb mots de Josep Carner. Cal, a més, anar cap endins i retreure aquestes ratlles de Perejaume: «Els mots projecten sempre de

construir: només esperen un encís que els lligui i ja és com si arribés el pensament d'algú i se'ls posés a dintre (...)»; és el que l'artista i escriptor anomena «Escriptura natural a partir dels croquis pirinencs de Verdaguer». La llengua catalana és aquesta construcció que actua, des dels fonaments, de vincle i de raó de la nostra realitat nacional.

Tanmateix, la dita identitat no es manifesta sempre com un valor universal per mitjà de la llengua. Calen altres formes d'expressió, com les que configuren aquest llibre, o bé fets d'una transcendència reconeguda arreu. Això no vol dir que les aportacions de caràcter lingüístic, com les literàries sobretot, no s'hagin de tenir en compte, mentre hagin tingut o tinguin un reconeixement o altre de més enllà dels nostres territoris o almenys hi siguin valorades. Tot i així, la projecció de la nostra literatura no és comparable en aquestes pàgines a la seva vàlua real, sobretot l'assolida des de la Renaixença ençà; malgrat que el seu coneixement s'hagi difós molt més ara entre les altres cultures del nostre temps i d'una manera notable i progressiva.

A part d'aquestes consideracions, resta per aclarir que el principal objectiu d'aquest llibre és de fer adonar els catalans (després d'adonar-nos-en nosaltres en fer-lo) de la contribució que individualment però també com a poble —és a dir llengua i país— hem estat capaços d'aportar a l'encaminament humà positiu, al progrés espiritual i material; és a dir, a la pau, al millorament del treball, al pensament, a l'art i a les lletres, al bon viure i a les ciències i a la lluita amb el mal en general, amb la malaltia i amb la mort.

Calia dir-ho per dos motius. Un és l'esmentat: augmentar la coneixença del que hem fet i del que som com a catalans; l'altra raó és de salvar els mots, com va dir el poeta Salvador Espriu. Establir que persones i fets siguin historiat i esmentats en català; tant per l'origen com en la transcripció dels noms i els cognoms (de «Raimundo Lulio» a «Pablo» Casals). Els efectes de la colonització cauen sobre el que Lévinas anomena «l'humanisme de l'altre home».

Voldríem adreçar-nos, doncs, amb la dignitat recuperada i la identitat reconeguda, i adreçar-ho —com deia Aribau en el vers de dedicatòria final del seu poema «A la pàtria»—: «als propis, als estranys i a la posteritat».

En efecte i per aquest mateix ordre, pretenem que els catalans —els «propis»— descobreixin, potser, rememorin almenys i tinguin presents tots els esdeveniments que els presentem, de persones i de fets. A nosaltres mateixos ens han sorprès la varietat, la qualitat i la sortida al món sorgides de la nostra petita i estimada terra. Som nosaltres els qui ens ignorem, de vegades més que els «estranys» —per a dir-ho com el mot del vers esmentat—, alguns dels quals han sabut situar al lloc i a la mesura precisos els assoliments que sovint entre nosaltres havien passat per alt o no havien estat estudiats per a trobar-ne la dimensió. La causa d'aquest desinterès i d'aquesta manca de visió ha pogut tenir, i sense cap dubte té, dos orígens. Un d'ells afecta històricament tothom, pobles i persones d'una manera generalitzada, d'acord amb la sentència que diu que ningú no és profeta a la seva terra. L'altre origen del fet arrenca de la colonització a què hem estat sotmesos i que continua, malgrat un cert marge de moviment propi d'un règim autonòmic.

Hem dit ciutadans del món i potser precisant més n'hauríem de dir d'Europa, sense la divisa d'universals la qual en un gran nombre d'exemples —de ciència, de tècnica, d'art, de religió i de cultura— és en un grau o altre un fet establert; bé, però durant segles el nostre àmbit fou Europa. En més de cinc-cents anys, els de les primeres

quaranta-cinc referències del nostre llibre, la nostra gent precipita Europa amunt i pel nostre mar, la seva força creadora en ple creixement. A la resta del món s'hi anava per altres camins, un dels quals portà a un nou continent, gest atribuït per cert a un personatge de cognom català i que potser prou que hauria de figurar en lloc d'honor d'aquestes pàgines; però Europa, mentrestant, era i és la nostra gran pàtria.

A la segona i a la tercera part del llibre, fins als nostres dies ningú no es pot sorprendre de la clara universalitat, pròpia també d'un món que malgrat les diferències del viure i de l'origen tendeix a internacionalitzar-se, sense haver estat reconegut encara, entre els drets humans, el de les nacions que voldrien decidir pacíficament el seu destí. Qui sap si aquest llibre, que cal conèixer amb la sincera voluntat de dir qui som, podrà contribuir a presentar un poble sense Estat, Catalunya, que és portador d'uns elements històricament actius i humanament vàlids per al progrés universal.

Joan TRIADÚ

Escriptor, crític literari, pedagog